

УДК 338.1.330.3

РОЛЬ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сарапіна О.А., Шрам Т.В., Алієва М.О.
Херсонський національний технічний університет

У статті розкрита роль нематеріальних активів як перспективних продуктивних факторів діяльності підприємств. Досліджено питання капітального інвестування в нематеріальні активи з метою підвищення інноваційної активності підприємств. Опрацьовано офіційні дані статистичного дослідження структури капітальних інвестицій за видами активів Херсонської області у 2010-2015 рр. Проаналізовано рівень використання нематеріальних активів підприємствами Херсонської області за декілька років. Висвітлено переваги та недоліки від використання нематеріальних активів у діяльності підприємств.

Ключові слова: активи, нематеріальні активи, капітальні інвестиції, інноваційна активність.

Постановка проблеми. З кожним роком інвестиції у нематеріальні активи набувають усе більшого поширення на українських підприємствах, адже вони відіграють дуже важливу роль у забезпеченні їх конкурентоспроможності на вітчизняному ринку.

В структурі активів підприємств зростає значення нематеріальних активів, що обумовлює необхідність більш детального аналізу їх структури та капіталовкладення у даний об'єкт. Проте недосконалість законодавчої бази, не сформованість ринку нематеріальних активів, а також відсутність більш детальної статистичної інформації стосовно їх стану і тенденції зумовлюють низку перешкод, пов'язаних з цим об'єктом у вітчизняній практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усвідомлення значення і ролі нематеріальних активів в діяльності підприємств знайшло своє відображення у зарубіжних працях Г. Беккера, Д. Белла, Т. Шульца, а також у вітчизняних працях А.П. Аксенова, Т.А. Банасько, О.В. Бондаренко, Ф.Ф. Бутинця, Т.А. Гараніної, М.П. Мар'янової, А.В. Стрельченко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недослідженими і, відповідно, актуальними є питання, які пов'язані з дослідженням структури та динаміки інвестицій у нематеріальні активи з метою підвищення інноваційної активності підприємств Херсонської області.

Мета статті. Метою написання даної статті є статистичне дослідження сутності, ролі нема-

теріальних активів та їх частки у розвитку підприємств Херсонської області.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, нематеріальними активами (далі НМА) вважаються немонетарні активи, які не мають матеріальної форми та можуть бути ідентифіковані (незалежно від строку їх корисного використання (експлуатації)) [2]. Цінність нематеріальних активів для розвитку українських підприємств постійно зростає. При практично необмеженому доступі до світових матеріальних і нематеріальних ресурсів, конкурентні переваги окремих компаній визначаються головним чином наявністю специфічних нематеріальних активів, які на відміну від матеріальних є унікальними [3]. В свою чергу, набуває розповсюдження інвестування в даний об'єкт.

Незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи – капітальні інвестиції у придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося [1].

Проте вітчизняна практика виявляє істотну проблему недооцінки підприємствами ролі нематеріальних активів, що зумовлює необхідність проведення статистичного дослідження нематеріальних активів на макrorівні, дослідивши рівень їх використання підприємствами Херсонської області за декілька років (табл. 1) [4].

Отже, як видно з таблиці 1, обсяги капітальних інвестицій у нематеріальні активи Херсонської області протягом 2010–2015 рр. мають тенденцію до зростання. У 2010 році відбувся різкий їх зріст у порівнянні з 2011 р. на 12357 тис. грн. (у 5 разів), проте у 2015 році відбулось їх зменшення у порівнянні з 2014 р. на 8156 тис. грн. (майже у 1,5 рази).

Як видно з другої частини таблиці, у структурі інвестицій переважають інвестиції у матеріальні активи, а саме машини, обладнання та інвентар; нежитлові та житлові будівлі, а інвестиції у нематеріальні активи займають дуже малу частку.

Для більш наочного відображення структури капітальних інвестицій за видами активів у Херсонській області побудована діаграма (рис. 1).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції Херсонської області за видами активів (2010–2015 роки)

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
тис. грн.						
Усього	1890631	2688054	2435735	2124829	2208056	3107395
інвестиції у матеріальні активи	1884218	2667160	2419666	2109031	2182340	3089835
житлові будівлі	429062	317829	386008	361613	281814	345079
нежитлові будівлі	538112	803249	713660	428647	414047	448810
інженерні споруди	130380	415047	372400	480660	415892	447234
машини, обладнання та інвентар	539500	889442	641021	603300	809439	1418514
транспортні засоби	118974	131599	133116	110573	145887	249596
земля	9142	19051	29052	7887	3402	19144
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	91777	60733	84849	74140	74164	114505
інші матеріальні активи	27271	30210	59560	42211	37695	46953
інвестиції у нематеріальні активи	6413	20894	16069	15798	25716	17560
з них						
програмне забезпечення та бази даних	2925	15282	10365	8056	17983	10484
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії	3219	3482	4029	5711	4948	6542
У% до загального обсягу						
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
інвестиції у матеріальні активи	99,7	99,2	99,3	99,3	98,8	99,4
житлові будівлі	22,7	11,8	15,8	17,0	12,8	11,1
нежитлові будівлі	28,5	29,9	29,3	20,2	18,7	14,4
інженерні споруди	6,9	15,4	15,3	22,6	18,8	14,4
машини, обладнання та інвентар	28,5	33,1	26,3	28,4	36,7	45,7
транспортні засоби	6,3	4,9	5,5	5,2	6,6	8,0
земля	0,5	0,7	1,2	0,4	0,1	0,6
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	4,9	2,3	3,5	3,5	3,4	3,7
інші матеріальні активи	1,4	1,1	2,4	2,0	1,7	1,5
інвестиції у нематеріальні активи	0,3	0,8	0,7	0,7	1,2	0,6
з них						
програмне забезпечення та бази даних	0,1	0,6	0,4	0,4	0,8	0,3
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

З рисунку 1 видно, що у структурі інвестицій майже всю питому вагу займають саме матеріальні активи. Отже, можна зробити висновок, що нематеріальні активи у Херсонській області є нерозвиненим об'єктом, причиною цього може бути пов'язано з історичною спрямованістю менеджменту не враховувати, не розглядати жодних складових бізнесу крім матеріальних активів, які чітко ідентифіковані.

Для більш детального статистичного дослідження щодо обсягів капітальних інвестицій у нематеріальні активи розроблений рис. 2.

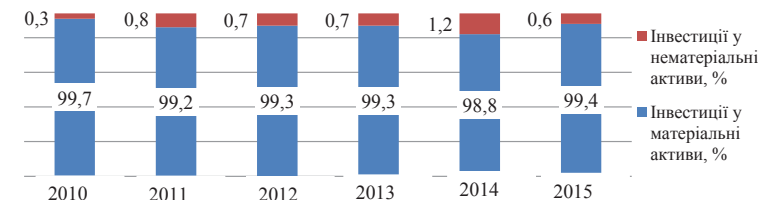

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій за видами активів Херсонської області у 2010-15 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

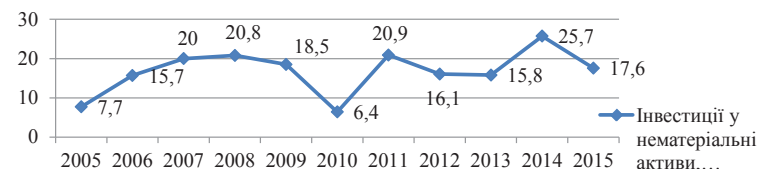

Рис. 2. Обсяги капітальних інвестицій у НМА за 2005-2015 рр.

Джерело: [4]

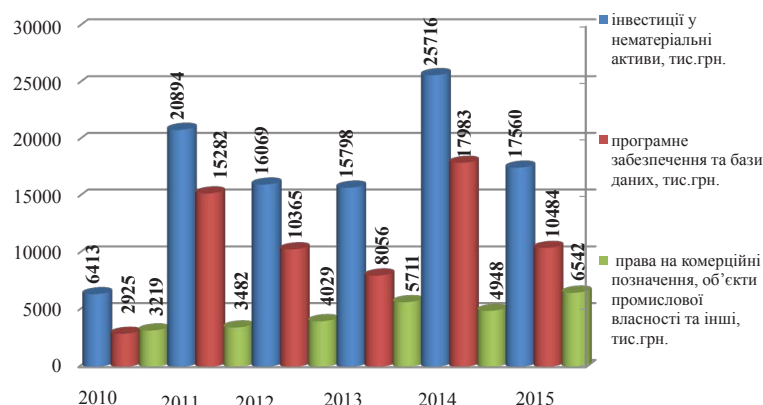

Рис. 3. Обсяги капітальних інвестицій за видами НМА за 2010-2015 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

Обсяги капітальних інвестицій у нематеріальні активи протягом 2006-2009 рр. мають тенденцію до збільшення, проте у 2010 році відбувся їх спад на 12,1 млн. грн. у порівнянні з попереднім роком.

Доцільно також проаналізувати нематеріальні активи за видами (рис. 3).

У свою чергу, за видами нематеріальних активів найбільший обсяг капітальних інвестицій займають програмні забезпечення та бази даних. Найбільший їх зріст відбувся у 2014 році й становив 17983 тис. грн., що займає 70% нематеріальних активів загалом у 2014 році.

Отже, частка інвестицій у нематеріальні активи у Херсонській області протягом шести років була дуже низькою та не перевищувала навіть 5% загального обсягу капітальних інвестицій. Це свідчить про не розповсюдженість практики використання нематеріальних активів українськими підприємствами у власній господарській діяльності.

Варто відмітити, що особливу актуальність для України набуває інноваційний напрям. Інновації – процес у ході якого наукова ідея або технічний винахід доводяться до стадії практичного використання і починають давати економічний ефект. Інноваційна активність підприємства – це динаміка дій підприємств щодо створення інновацій та їх практичної реалізації (табл. 2).

Найбільша частка підприємств, що займалися інноваціями помітна у 2011-2013 рр., витрати їх також мають тенденцію до збільшення. Проте, у 2015 році зменшилось на 3,5% у порівнянні з 2014 роком. Сума витрат на інновації протягом цього періоду також зменшилась на 20331,2 тис. грн.

Таким чином, підприємство не може розвиватися інноваційно без сприятливого зовнішнього середовища та стійких відносин з партнерами.

В результаті проведеного статистичного дослідження ролі нематеріальних активів у діяльності підприємств Херсонської області доцільно виділити переваги та недоліки від використання даного об'єкту (рис. 4) [5].

Таблиця 2

Інноваційна активність промислових підприємств Херсонської області

Роки	Питома вага підств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками						
			дослідження і розробки	з них		придбання нових технологій	підготовка виробів для впровадження інновацій	придбання машин обладнання та програмного забезпечення, пов'язані з упровадженням інновацій	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
%		тис. грн.							
2010	17,7	49469,9	10156,9	6280,4	3876,5	8,0	X	25007,9	14297,1
2011	26,5	80122,9	9825,3	7541,1	2284,2	3,9	X	28654,1	41639,6
2012	26,1	154584,6	12432,5	10065,4	2367,1	1,0	X	49435,1	92716,0
2013	23,6	161367,6	7180,6	6474,0	706,6	25,5	X	136597,3	17564,2
2014	24,2	90461,7	11315,3	6076,8	5238,5	77231,9	X	674,0	1240,5
2015	20,7	70130,5	4104,6	3953,8	150,8	65957,8	X	-	68,1

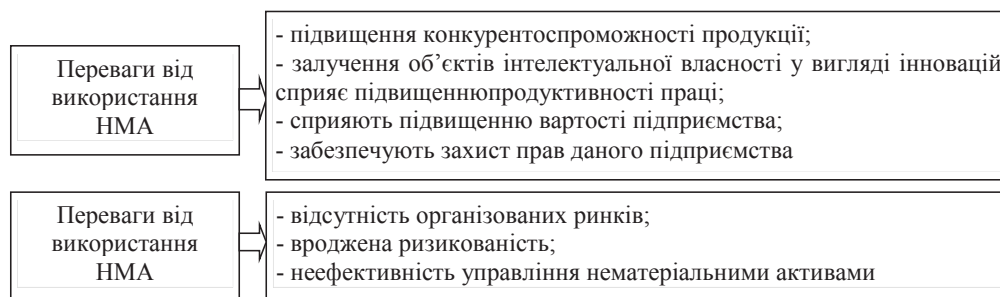

Рис. 4. Переваги та недоліки від використання НМА у діяльності підприємств

Висновки і пропозиції. Отже, нематеріальні активи відіграють дуже важливу роль у діяльності українських підприємств, бо вони є основою, індикатором технологічного розвитку та відображають інноваційну активність [5]. За результати статистичного дослідження можна стверджувати, що на даний час нематеріальні активи мають дуже низьку частку в діяльності підприємств Херсонської області

і значно поступаються матеріальним активам протягом усіх досліджуваних років. Тому українським підприємствам необхідно переорієнтуватися на європейські ринки, а також якомога більше впроваджувати інновації. В свою чергу, для цього необхідне чітке розуміння сутності нематеріальних активів, правильне віднесення об'єктів до цієї категорії та правильне й ефективне управління даним об'єктом.

Список літератури:

1. П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»: затв. наказом Міністерства фінансів України зі змінами № 627 (з1242-13) від 27.06.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджені: наказ від 16.11.2009 р № 1327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhgalteria.com.ua/News/1327.html>
3. Рєвва А.М. Роль нематеріальних активів у стратегії розвитку промислових підприємств // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ier.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/b2012/16.pdf
4. Капітальні інвестиції за видами активів [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Херсонській області – Режим доступу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua>
5. Тарасюк Д.С. Проблеми та перспективи стратегічного управління нематеріальними активами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=13>

Сарапина О.А., Шрам Т.В., Алиева М.А.

Херсонский национальный технический университет

РОЛЬ НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ХЕРСОНСКОЙ ОБЛАСТИ: СТАТИСТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ

Аннотация

В статье раскрыта роль нематериальных активов как перспективных продуктивных факторов деятельности предприятий. Исследован вопрос капитального инвестирования в нематериальные активы с целью повышения инновационной активности предприятий. Обработаны официальные данные статистического исследования структуры капитальных инвестиций по видам активов Херсонской области в 2010-2015 гг. Проанализирован уровень использования нематериальных активов предприятиями Херсонской области за несколько лет. Освещены преимущества и недостатки использования нематериальных активов в деятельности предприятий.

Ключевые слова: активы, нематериальные активы, капитальные инвестиции, инновационная активность.

Sarapina O.A., Shram T.V., Alieva M.A.

Kherson National Technical University

THE ROLE OF INTANGIBLE ASSETS IN THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES OF THE KHERSON REGION: STATISTICAL RESEARCH

Summary

The article reveals the role of intangible assets as promising productive factors of enterprise activity. The issue of capital investment in intangible assets is investigated in order to increase the innovation activity of enterprises. The official data of the statistical survey of the structure of capital investments by types of assets of Kherson region in 2010-15 have been processed. The level of use of intangible assets by enterprises of the Kherson region in a few years has been analyzed. The advantages and disadvantages of using intangible assets in the activities of enterprises are highlighted.

Keywords: assets, intangible assets, capital investments, innovative activity.